

Ilmastonmuutos ja ruoan tuotanto -Uhkat ja mahdollisuudet

Marja-Liisa Tapio-Biström, FAO &
Tiina Silvasti, VTT, yliopistonlehtori

Luennon runko

- Luennon lähtökohdat – riittääkö ruoka?
  - Väestönkasvu ja kaupungistuminen
  - Maku ja arvostukset
  - Vuosien 2007-2008 ruokakriisi
- Ilmastonmuutos
- Ratkaisuyrityksiä

Riittäkö ruoka - Väestönkasvu

- Väestö kasvaa, kysyntä kasvaa
- YK:n väestöennuste > maailman väkiluku kasvaa 7 miljardista 9 miljardiin vuoteen 2050 mennessä.
- Ruoan kysyntä tulee kaksinkertaistumaan vuoteen 2050 mennessä

Riittääkö ruoka - Väestönkasvu

- Viljantuotannon tulisi lisääntyä kehittyvissä maissa 40 prosenttia
- Kasteluveden määrän 40-50 prosenttia
- Saharan etelänpuolisessa Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa tarvittaisiin 100-200 miljoonaa hehtaaria uutta maatalousmaata.

Riittääkö ruoka - Kaupungistuminen

- Kaupungistumisen vaikutukset ruoan riittävyteen ovat monimutkaisia ja osin kiistanalaisia.
- Kun ihmisiä muuttaa pienviljelmiltä kaupunkeihin, ruoan tuotanto vähenee ja kysyntä markkinoilla kasvaa, sillä kaupungeissa ei tuoteta ruokaa tai sitä tuotetaan hyvin vähän.

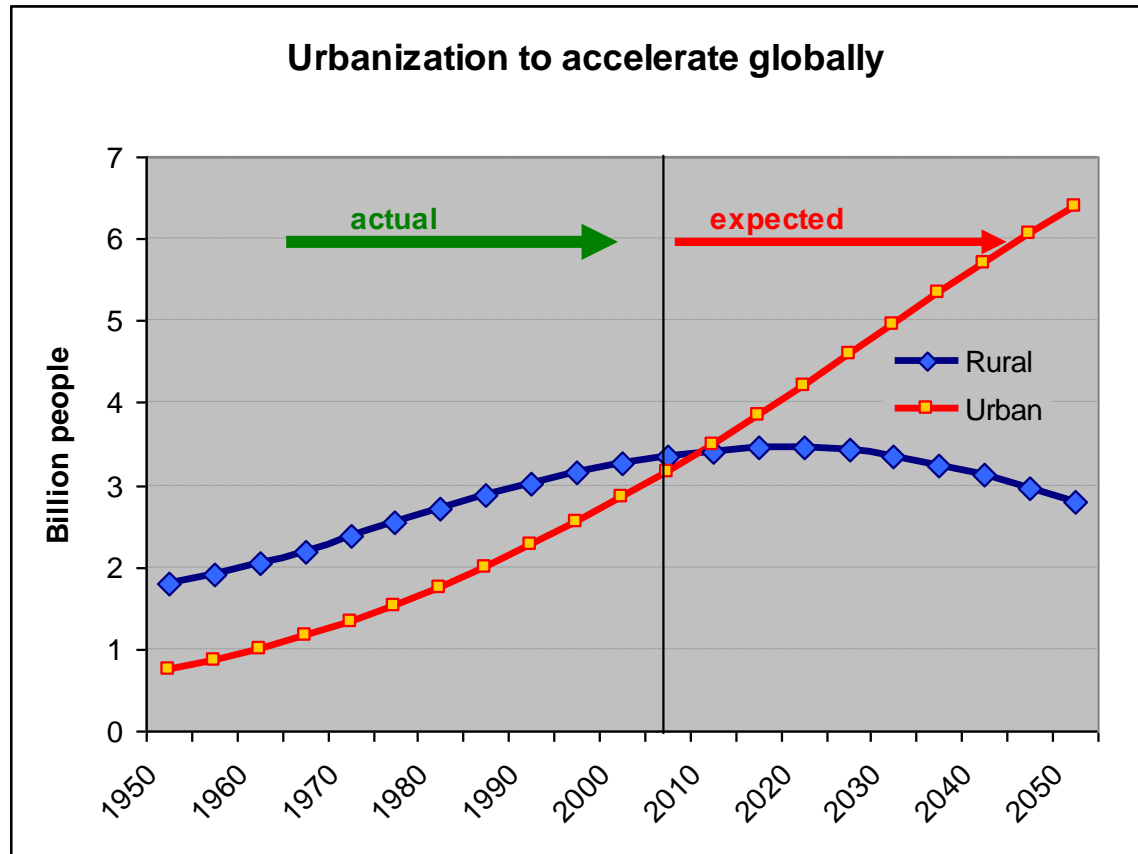

Riittääkö ruoka - Kaupungistuminen

- Muutoksia sekä tuotannossa että kulutuksessa
- Toisaalta elintaso kaupungeissa on korkeampi kuin maalla ja suurin osa maailman nälkäisistä elää maaseudulla.
- Monet maalaiset riippuvaisia ostopuoasta, kaikilla ei mahdollisuutta viljellä.

Kaupungistumisen kiihtyminen

Riittääkö ruoka – Maku ja arvostukset

- Länsimaistuminen: Eläinperäisten tuotteiden kysynnän kasvaessa rehun kysyntä kasvaa.
- 70 % maailman maatalousmaasta on karjatalouden palveluksessa laidunmaana tai rehuntuotannossa

Vuosien 2007-2008 ruokakriisi, ja jatkot vuonna 2010

- Yli 30 maassa mellakoita ja mielenosoituksia
- Syy oli ruoanhinnannousu, ihmisillä ei ollut varaa hankkia ruokaa ostamalla markkinoilta
- Suomessa ruoka kallistui 2008 noin 10 prosenttia.
- PTT: Vuonna 2011 ruoan hinta nousee n. 4%

Ilmastonmuutos – biofyysiset vaikutukset

- Määrälliset ja laadulliset vaikutukset viljelykasveihin, laidunmaahan, metsiin ja kotieläimiin
- Määrälliset ja laadulliset muutokset maassa, maaperässä ja vedessä
- Lisääntyvät haasteet rikkakasvien ja tuholaisien hallinnassa

Ilmastonmuutos – biofyysiset vaikutukset

- Vaikutusten jakautumisen ajallinen ja maantieteellinen vaihtelu
- Merenpinnan nousu ja sen vaikutukset merien suolapitoisuuteen
- Meren lämpötilan muutokset ja niiden vaikutukset kala- ja äyriäiskantoihin

Ilmastonmuutos - sosioekonomiset vaikutukset

- Tuotannon ja satojen pieneneminen
- Maailmanmarkkinahintojen epävakaus
- Muutokset vakiintuneiden kauppajärjestelmien toiminnassa
- Ruokaturvan heikkeneminen ja kasvava aliravitsemus
- Muuttoliike ja yhteiskunnalliset levottomuudet.

Ilmastonmuutos ja ruokaturva

- Ilmastonmuutos lisää aliravitsemusta ja puutteellista ruokaturvaa.
- Ruoan saatavuuteen vaikuttaa paitsi maataloustuotannon määrä myös ihmisten tulotaso.
- Näлкä jako-ongelmana
- Skenaario: kehittyvien maiden taloudet kasvavat ja väestönkasvun hidastuu > ruokaturva paranee.

Vaikutukset alueittain

Kehittyvät alueet

- **Latinalainen Amerikka:** 1) Tuottavuuden väheneminen puolikuivilla alueilla ja 2) luonnon monimuotoisuuden väheneminen Amatsonasin alueella
- **Afrikka:** 1) Tuottavuuden väheneminen, ruokaturvan heikkeneminen, 2) luonnon monimuotoisuuden väheneminen Itä- ja Etelä-Afrikassa ja 3) Malarian leviäminen Itä-Afrikan yläköalueille

Vaikutukset alueittain

Kehittyvät alueet

- **Aasia:** 1) Makean veden saatavuuden heikkeneminen, 2) satotason aleneminen Keski- ja Etelä-Aasiassa ja satojen kasvaminen Itä- ja Kaakkois-Aasiassa sekä 3) tulvia mega-suistoissa (Mekong, Ganges/Brahmaputra)
- **Pienet saaret:** 1) Rannikkoekosysteemien rapautuminen ja 2) makean veden saatavuuden väheneminen, infrastruktuurivauriot

Lähde IPCC 2007

Sopeutuminen ilmastonmuutokseen

- Autonominen sopeutuminen > viljelijöiden itsenäiset reaktiot muuttuneisiin olosuhteisiin
- Suunnitellut sopeuttamistoimenpiteet > tietoisia politiikkavaihtoehtoja tai strategioita, joiden tavoitteena on muuttaa maatalouden sopeutumiskykyä tai helpottaa sen mukauttamista. Esim. erilaiset ilmastolliset viljelyolosuhteet ylittävät viljelykasvien valinta- ja jakelujärjestelmät tai uusien lajien korvaaminen vanhoilla lajeilla.

Tavoitteita, keinoja ja mahdollisuuksia

- Tulevaisuuden maatalouden tulee poiketa modernista tehomaataloudesta. Sen tulee olla sitkeää ja kestäväää.
- Huomio paikallisiin päätöksiin ja toimenpiteisiin. Sopeutumiseen ja sopeuttamiseen tähtäävä tieto ja ymmärrys syntyy paikallisten olosuhteiden tuntemuksesta. Globaalit yleistyksset eivät riitä.

Tavoitteita, keinoja ja mahdollisuuksia

- Tavoite: Kestävä tuottavuuden lisäys, ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin asettaminen keskeiseksi päämääräksi, mahdollisimman suuri ilmastoystävällisyys sekä taloudellinen ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus.

Keinoja ja mahdollisuuksia

- Tuottavuuden lisäyksen, kasvihuonekaasujen nettopäästövähennysten ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen välillä on synergiaetuja.
- Kasvihuonekaasujen vähentäminen maaperän hiilinieluja kehittämällä lisää tuotantojärjestelmän sitkeyttä ja edistää sopeutumista ilmastonmuutokseen. Se vahvistaa myös tuotantoa ja tuottavuutta.

Keinoja ja mahdollisuuksia

- Lähtökohdaksi ekosysteemiajattelu. Ongelman määrittelyn taso ei ole peltolohko, kasvilaji tai maatila. Tuotantojärjestelmiä tarkastellaan maisema- tai valuma-alueen tasolla. Tavoite ekosysteemien monimuotoisuus ja häiriötön toiminta. Luonnonvarojen käytössä päämääränä koko luonnon tuotantojärjestelmien ja ihmisten luonnonvaroihin perustuvien tuotantojärjestelmien suuri monimuotoisuus, luonnonmukaisuus ja kestävyys sekä kaikkien eliölajien tarpeet.

Keinoja ja mahdollisuuksia

- Maatalous ei ainoastaan ilmastonmuutoksen kohde. Kasvihuonepäästöistä n. 1/3 syntyy maataloudessa ja maankäytön tuloksena. Koko elintarvikejärjestelmän päästöt jopa 35 % maailman kasvihuonepäästöistä.
- Merkittävä osa maatalouden päästöistä syntyy luonnollisissa prosesseissa (vrt. fossiiliset)
- Mahdollisuuksia hiilinielujen muodostamiseen. Maa- ja metsätaloustuotanto voi sitoa yhtä paljon kasvihuonekaasuja, kuin niiden tuotantoprosesseissa syntyy.

Keinoja ja mahdollisuuksia

- n. 90 % hiilensitomispotentiaalista on maahan ja kasvillisuuteen sitoutettua hiiltä ja 70 % tästä potentiaalista on kehittyvissä maissa.
- Lisääntyvä orgaaninen aines lisää tuottavuutta parantamalla kasvien ravitsemusta, maan rakennetta ja vedenpidätyskykyä.

Keinoja ja mahdollisuuksia

- Maatalouden tuotantotapoja muutettava:
- Orgaanisen aineksen kasvattaminen maaperässä siirtymällä 1) viljelykäytäntöihin, joissa ei kynnetä, 2) viherlannoitus ja 4) viljelykierto 3) kompostoiminen tai maan pinnan peittäminen kasvinjätteillä
- Tekniikoita on kehitetty perinteisissä viljelyjärjestelmissä ja luomussa.

Keinoja ja mahdollisuuksia

- Puiden istuttamista ja metsien vaalimista osana monipuolista maisemaa.
- Tuottavuuden kasvattamista kestävästi olemassa olevilla pelloilla.
- Mahdotonta ratkaista kasvihuonekaasujen vähentäminen ilman muutoksia maataloustuotannossa ja elintarvikejärjestelmissä.

Work to be done

- Ilmastopolitiikka ei ole erillinen politiikan lohko vaan osa erilaisia politiikkoja. Se vaikuttaa kaikkeen ihmisen toimintaan.
- Ilmastokysymys on integroitava maatalous- ja ruokapolitiikkaan. Muutokset edellyttävät työtä sekä kv- että paikallistasolla
- Nykyisen elintarvikejärjestelmän ylläpitäminen ei ole vaihtoehto, sen toimintaedellytykset ovat jo muutostilassa.

